

Els tallers per a pares, mares i alumnes sobre pornografia i educació afectivosexual

Lluís Ballester

RESUM

Els anys 2019 i 2020 hem impartit un seguit de tallers en centres educatius amb la intenció de continuar transferint coneixements, però també amb la voluntat de col·laborar en les iniciatives d'educació afectiva i sexual desenvolupades pels centres. El treball s'ha centrat en els estudis sobre pornografia i la cultura de les pantalles, en la manera com s'han alterat les relacions interpersonals els últims anys. La intervenció l'hem feta a partir de la demanda dels centres educatius i preferentment en la modalitat doble: per a pares i mares, per una banda, i per a alumnes dels cursos superiors d'ESO, amb algunes excepcions, per l'altra. El plantejament general, els objectius, la metodologia i els resultats obtinguts els presentem a continuació de manera resumida.

RESUMEN

Durante 2019 y 2020 se han realizado una serie de talleres en centros educativos con la intención de seguir transfiriendo conocimientos, pero también con la voluntad de colaborar en las iniciativas de educación afectiva y sexual desarrolladas por los centros. El trabajo se ha centrado en los estudios sobre la pornografía y la cultura de las pantallas, en cómo se han alterado las relaciones interpersonales en los últimos años. La intervención se ha realizado a partir de la demanda de los propios centros educativos, siendo ofrecidas preferentemente en la modalidad doble: para padres y madres, por una parte, y para el alumnado de los cursos superiores de la ESO, con algunas excepciones, por otra. El planteamiento general, los objetivos, la metodología y los resultados obtenidos los presentamos a continuación de manera resumida.

I. INTRODUCCIÓ

Hi ha moltes de pràctiques de centres educatius que han trobat un espai i un temps per compartir, amb els pares i mares, experiències i reflexions sobre l'educació dels fills. També s'ha aconseguit aquest espai per fer sessions amb els adolescents i joves; una educació tan important com la de les emocions, els afectes, la sexualitat, però a partir d'un tema singular: la nova pornografia. El curs 2019-20, hem pogut fer diverses intervencions en aquest sentit i hem après sobre el tema, així com sobre les inquietuds, percepcions i demandes de les famílies i dels adolescents i joves.

La relació de les famílies amb els fills, les expectatives sobre el seu futur o l'acompanyament que poden proporcionar-los en el procés formatiu són alguns dels elements clau per a la maduració de l'alumnat. La comunicació al si de la família, sigui com sigui aquesta família, també és un factor clau de la convivència i el benestar subjectiu de totes i tots. Un bon recurs per millorar aquests processos són els espais formatius per a famílies i adolescents i joves, preparats als centres educatius per les AMPA, les comissions de coeducació o per la direcció mateixa dels centres. A iniciativa dels centres, els darrers anys ens hi hem traslladat a impartir-hi tallers, coherents amb la feina que ja desenvolupen els equips dels centres.

L'experiència acumulada des de 2004 fent aplicacions del Programa de Competència Familiar, amb sessions en paral·lel per a mares i pares, per una banda, i per a fills i filles, per l'altra, ens ha aportat

una perspectiva de la feina integrada (Orte et al. 2013). La perspectiva dels uns i dels altres sobre un centre d'interès permet desenvolupar activitats significatives. Són tallers singulars, però mai aïllats, ja que els centres que ens conviden integren les sessions en processos formatius consistents.

El context social és una realitat canviant, turbulenta i, en conseqüència, la tasca de créixer i aprendre junts és de cada vegada més interessant i complexa. Actualment, a Europa, el debat sobre la formació ha superat la reflexió respecte de les responsabilitats parentals per reivindicar les famílies d'una manera integral, en el context dels canvis socials, culturals i educatius que afecten el desenvolupament de la vida de les persones que són als centres educatius uns quants anys. En aquest debat sorgeix el concepte de dinàmica familiar positiva, que podem definir com les relacions constructives que, en el context de convivència, permeten processos de creixement conjunt. Es basa en la comprensió de l'interès superior dels més joves i també de tots els altres que hi conviuen en la comunicació positiva i el foment de les capacitats, evitant tota mena de violència i assumint conscientment que el benestar subjectiu i el desenvolupament poden millorar.

Aquest és el plantejament simplificat en el qual s'inscriu una manera de comunicar uns continguts, d'interactuar amb les persones que, en el context educatiu, volen compartir informació, opinions, reflexions, expectatives i criteris sobre els temes relatius a les emocions i afectes, la sexualitat, les relacions interpersonal, des de la perspectiva que introdueix la nova pornografia. Ho fem sempre des del paper que correspon a la Universitat: aportant les evidències científiques i el coneixement de més qualitat de què disposem en cada moment (Ballester et al., 2019).

Les emocions, els afectes, la sexualitat, però encara més els nous fenòmens, com la pornografia, moltes famílies es resisteixen a tractar-los amb naturalitat i criteri. L'objectiu dels tallers és aconseguir aportar claus per disposar d'informació, però també criteris i procediments per pensar i parlar d'aquests temes, en especial de la nova pornografia, que s'ha generalitzat a partir de l'accés a internet des de pantalles de disponibilitat privada.

2. METODOLOGIA

El procés d'aplicació del Programa de Competència Familiar (PCF) al llarg dels anys ofereix una opció de treball socioeducatiu amb famílies. Les metodologies socioeducatives de treball amb famílies que aplica el PCF s'han dissenyat en el marc de l'enfocament de competència familiar i seguint criteris rigorosos (Orte et al. 2013; Orte et al. 2020). En els tallers, hem seguit una de les opcions de treball, basada en les seqüències d'intervenció socioeducativa (Ballester, 2016). Aquesta opció estableix cinc moments clau del procés formatiu construït des dels centres d'interès:

- Comunicació, entesa com la base de tot el procés formatiu. Comunicació amb un mateix (pensament interior), comunicació interpersonal constructiva.
- Motivació, com la base per a l'atenció i el temps que dedicam als altres en les relacions.
- Negociació, un dels fonaments de la responsabilitat parental, però també de les relacions interpersonal, atesa la importància del consentiment en les relacions significatives saludables.

- Límits, vinculats a la negociació. L'aprenentatge dels límits i la seva definició requereixen reflexió, però també percebre'n clarament les conseqüències.
- Aplicació, seguiment. Allò de què parlem als tallers ha de ser traduït en comportaments sobre els quals puguem continuar pensant amb la lògica que establim amb aquesta metodologia.

Els dos resultats que intentam aconseguir són:

- Conèixer i millorar la regulació emocional en relació amb el centre d'interès bàsic (nova pornografia i el seu impacte en les relacions).
- Desenvolupar una regulació cognitiva (esquemes conceptuals significatius des dels quals actuar) que permeti una reflexió i un comportament més consistent, sense deixar-se manipular ni negar la realitat.

D'una manera molt simplificada, aquesta és la metodologia de les sessions, totes d'una durada entre els 60 i els 120 minuts en funció de la disponibilitat i afectant les dinàmiques que es poden generar. La metodologia i el format de les sessions impliquen fer preguntes, aportar informació i reflexions, debatre, confrontar les persones que tenim davant amb els punts crítics, analitzar casos i exemples, plantejar conjuntament conductes i criteris per a les relacions, etc. Tot un seguit de qüestions que fan que les sessions siguin més profitoses per a tothom. Si es pensa bé el taller, si se supera la temptació de només transmetre informació, llavors el procés que es genera és més significatiu.

Les edats dels adolescents i joves van dels 14 als 18 anys, amb qualque excepció (per exemple, al CIFP Son Llebre n'hem tingut de més grans). Si el centre té infants i adolescents d'edats inferiors, es fa el taller per a pares i mares, i un altre de diferent per als fills i filles. L'enfocament de les xerrades canvia en funció de l'edat (14-18), però el programa central de referència inclou temes bàsics sobre els quals volem treballar: (1) Com és la nova pornografia; (2) Què sabem sobre el consum de pornografia entre els adolescents i joves; (3) Com ens hem acostumat a les tecnologies de pantalles; (4) Què implica la pornografia?; (5) Les connexions delictives; (6) Els mites sobre la sexualitat i la pornografia; (7) Cultura del porno; (8) Conseqüències del consum massiu de porno; (9) Per què es mira pornografia?; (10) Què s'hi pot fer? Aquest breu currículum es basa en les nostres recerques i també en d'altres de realitzades a Espanya (Ballester et al., 2019; Escribano et al., 2015; Espada et al., 2015).

3. TALLERS IMPARTITS I RESULTATS OBTINGUTS

Com hem dit abans, són tallers amb adolescents i joves, així com amb pares i mares. No sempre hem pogut fer els dos tallers al mateix centre, però moltes vegades sí que ho hem aconseguit, de manera que hem completat la programació preparada. L'assistència és voluntària, però afortunadament suficient per generar les dinàmiques de gran grup per a les quals hem preparat la metodologia.

Hem fet tallers als centres educatius següents:

Col·legi Públic Son Ferrer	Col·legi Ramon Llull (Inca)	Col·legi Ramon Llull (Andratx)
Col·legi Públic Xaloc	IES Porto Cristo	IES Bendinat
IES Borja Moll	CIFP Son Llebre	IES Josep Sureda i Blanes
IES Sineu	IES Guillem Sagrera	IES Binissalem
IES Nou Llevant	IES Manacor	IES Mossèn Alcover (Manacor)
IES Antoni Maura	IES Llorenç Garcies i Font	IES Puig de Sa Font
IES Son Ferrer	IES Ses Estacions	IES Josep Font i Trias

També hem fet tallers a partir de la convidada de l'Institut Balear de la Dona (Menorca) i a altres centres de fora de les Illes Balears (per exemple, a l'Escola IPSI, de Barcelona).

Abans hem resumit els objectius dels tallers. Hi ha estudis diversos que han posat de manifest que aquells joves que disposen de més informació sobre sexualitat i que han pogut elaborar-la amb adults educatius de referència (familiars, professionals dels centres educatius, entre d'altres) s'exposen a menys situacions de risc. No obstant això, hi ha altres estudis que arriben a la conclusió que aquesta relació no és lineal i que no sempre la informació garanteix hàbits saludables i de menys risc (Carrión, Blanco, 2012; Espada et al., 2015; Morales et al., 2018). Què hem aconseguit? Almenys hem pogut constatar una sèrie de resultats apreciables:

- Captar l'interès dels participants (pares, mares i adolescents): hem tingut sessions amb més de seixanta pares i mares (IES Manacor, Col·legi Ramon Llull d'Andratx, entre d'altres). La majoria de vegades, els alumnes hi han d'assistir perquè s'ha reservat temps per a l'activitat, però, tot i això, hi estan atents, hi participen i s'interessen.
- Aconseguir que s'expressin, identifiquin els interessos, dubtes, inquietuds, coneixements i percepcions. La participació és bastant bona, amb intervencions diverses i debats intensos.
- La modalitat d'oferta doble, pares-mares i alumnes, ha permès també que els progenitors sabessin quin era el contingut, la metodologia i les intencions de les sessions amb els alumnes, la qual cosa ha facilitat que comprenguin més bé l'actuació al centre.
- Contestar totes les preguntes, recomanant i analitzant com cal aplicar la metodologia de la pluja fina, en el cas dels pares i mares. Posteriorment a les xerrades, hem continuat en contacte amb quasi una cinquantena d'adults que ens demanen material, consell, que ens expliquen casos concrets, etc.
- Reforçar les capacitats per identificar conductes de risc, negociar el consens, posar límits. Quasi sempre, s'ha fet a partir dels dubtes i de l'anàlisi d'exemples. Pel que fa als pares i mares, normalment els és més fàcil plantejar qüestions que els han creat dificultats. Pel que fa als alumnes, hem reforçat la feina que ja fan als centres les persones que treballen coeducació, igualtat i altres continguts significatius per al tema tractat.

Hi ha un resultat afegit que consideram que té molt de valor: la creació de la xarxa de contactes i col·laboracions. Aquesta feina ha donat resultats molt interessants, com ara la col·laboració iniciada amb l'equip de l'IES Binissalem. En altres casos, ja fa tres anys que hi fem els tallers (IES Antoni Maura, Col·legi Ramon Llull d'Andratx); en d'altres, és la segona vegada o els hi hem començat el darrer curs. La intenció és ajudar els equips dels centres, però de vegades les professionals han estat les qui ens han convidat a anar-hi, pel que representa disposar d'una persona diferent que amplii el que ja fan habitualment.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Ballester, L. (2016). Pedagogía de la competencia familiar basada en la experiencia socioeducativa. Carrillo, I. (ed.). *Democracia y educación en la formación docente*. Vic: Universitat de Vic-Universitat Central de Catalunya, 102-107.

Ballester, L. (et al.) (2019). *Nueva pornografía y cambios en las relaciones interpersonales*. Barcelona: Octaedro.

Carrión, JR, Blanco, CIT (2012). Conductas sexuales en adolescentes de 12 a 17 años de Andalucía. *Gaceta Sanitaria*, 26(6), 519-524.

Escribano, S. (et al.) (2015). Mediation analysis of an effective sexual health promotion intervention for Spanish adolescents. *AIDS and Behavior*, 19(10), 1850-1859.

Espada, JP (et al.) (2015). Sexual risk behaviors increasing among adolescents over time: Comparison of two cohorts in Spain. *AIDS Care*, 27(6), 783-788.

Morales, A. (et al.) (2018). Interventions to reduce risk for sexually transmitted infections in adolescents: A meta-analysis of trials, 2008-2016. *PLoS ONE*, 13(6): e0199421.

Orte, C. (et al.) (2013). El enfoque de la competencia familiar, una experiencia de trabajo socioeducativo con familias. *Pedagogía social. Revista interuniversitaria*, 21, 13-37.

Orte, C. (et al.) (2020). La educación afectivosexual y los programas familiares preventivos. Orte, C. (et al.) (eds.) *Educación familiar. Programas e intervenciones basados en la evidencia*, 87-102, Octaedro.